

ZOMREL JIŘÍ KÁNSKÝ

SMUTEČNÍ OZNÁMENÍ ANEB O ČESKO-SLOVENSKÉ VZÁJEMNOSTI VE FILOZOFII

(K úmrtí Jiřího Kánského)

Parte, které dostávám dnešní poštou, je vskutku to nejobyčejnější, jaké snad vůbec může být: předtištěný formulář pohřebního ústavu, s rukou dopsanými personáliemi - opustil nás Doc. PhDr. Jiří Kánský, CSc., dne 24. 10. 1999, ve věku 69 let... Podepsána (opět jen tiskem) truchlící rodina. - Napadá mne, že při Mozartově smrti nebylo napsáno vůbec žádné smuteční oznámení, a že zemřelé tělo bylo svrženo do morové jámy určené pro skupinový hrob chudiny. - Reflexe, bez jakékoli souvislosti. -

- Odešel starý kamarád, dlouholetý přítel - před kolika lety jsem ho osobně viděl? Bylo to před dvaceti devíti nebo spíše třiceti pěti lety? - Nevím. - Kdykoli jsem přijel do Bratislavy, bylo samozřejmým rituálem zastavit se v Zálužické ulici č. 1, v paneláku, který mohl stejně tak dobře stát v Praze 6, Na Petřinách nebo v Olomouci, Dělnické ulici - vždycky by v něm mohl bydlit také nějaký filozof. - Dnes tedy už ne: přichází to poslední slovo života (které snad naposledy vyslovil i Albrecht z Valdštejna, "konec"...

- Jirka Kánský. - "Malostraňák", jak se vždycky sám charakterizoval, Pražák, jehož osud divnou náhodou zavál na Dunaj. Jako ostatně mnoho jiných, původem z českých zemí. Naučil se novému jazyku (jímž v Praze předtím nikdy nemluvil), a ne špatně - adaptoval se na novou skutečnost, na první pohled neodlišitelný od kteréhokoli domácího člověka, a přece nikdy nepřestal být v té zemi cizincem. Což si vždy uvědomoval, ale což tu a tam sděloval jen někomu naprosto důvěryhodnému, intimně... Neptal se po příčinách neboť se naučil brát svět s neotřesitelným klídem stoika, naprosto nevzrušeně. - Rozený etik: a přece málokdy dospívající ke svému etiketěmu ideálu, štěstí. -

- Kořeny věci, jádro souvislosti charakterizujících situaci českého intelektuála ve slovenském prostředí po r. 1945 a celá ta předhistorie začínající nejméně rokem 1918 (ale spíše už dávno předtím)... Ultima ratio života jednotlivce, ať chce či nechce. - Tisíce otazníků, které přetrvaly rok "sametové revoluce" 1989. - Bylo Masarykovo "připojení" Horních Uher k tzv. "historickým zemím" (jaká nafoukanost už ve slově samém...) - byl to jeho největší politický omyl? Nebyla rokem 1918 zrušena jedna ze dvou nejnovějších univerzit v německé jazykové oblasti (- spolu s univerzitou ve Frankfurtu nad Mohanem založena v r. 1915) a nebyla nahrazena novou, evangelickou univerzitou (- v zemi s více jak 9 % katolického obyvatelstva), a to jako jedinou univerzitou v zemi? S vyučovacím jazykem slovenským nebo českým (- v zemi, v níž, dle údajů Ferdinanda Peroutka, v r. 1918 z 10.000 úředníků bylo také asi 600 mocno českého jazyka...)? Nebylo snad doporučováno psát spíše "Báňská Bystřice" než Banská Bystrica? (A nedal se nový nejmocnější politik nové republiky, Dr. Edward Beneš, slyšet, že česko-slovenský problém se dá odstranit škrtnutím háčku nad "r")? - Nebyli první profesori filozofie na Slovensku téměř bez výjimky Pražáci nebo Brňáci? (A ovšem i všichni děkani Filozofické fakulty - která mohla být založena teprve roku 1921, a to pro celých 35 posluchačů)? Neupomíná to spíše na apartheid Burů v jihoafrických koloniích? (Ale v podobném apartheidu žili ostatně i v Žatci, Liberci nebo Varnsdorfu, jen tentokrát mezi Němci) - byly tyto paradoxy něčím jiným než naprostým nepochopením odvěké slovenské touhy po národní samostatnosti, bez poručení toho údajně inteligentnějšího českého bratra? -

- Nechci ani v nejmenším dávat v sázku tu skupinu "Čechoslováků", která brala alternativu danou statem quo hluboce vážně (- jejím ušlechtilým představitelem byl pro mne vždy Prof. Svätopluk Štúr, muž mluvící překrásnou češtinou) a snažila se o jakési platónské evropanství, nad

vždy rozeklanou krajinou reálných politických protikladů - ale uvědomuji si, že tato skupina byla vždy ve zřetelné menšině, a bez šance rozhodujícím způsobem ovlivnit osud národního vývoje. -

- Více jak čtyřicet let komunismu na těchto premisách mohlo jen málo změnit - ideologie víceméně importovaná odjinud - z Moskvy, od Maďarských repatriantů, snad i z Jugoslávie, a přinášena, žel, v imperativní formě především z Prahy, se stala jen velmi netrvanlivým náterem, a československé reglement nabylo postupně povahy trvalého provizoria v bouřlivé situaci, čekající na svého vysvoboditele. - Jména nejsou důležitá, nebyla ostatně důležitá, v celé historické významnosti toho slova, nikdy...

- Smuteční oznámení revokuje souvislosti, o nichž všichni vědí a všichni mlčí, raději. - Promovaný filozof Jiří Kánský, absolventský ročník 1953, dostal tzv. umístěnku do Bratislavy. Bylo mu umožněno nerušeně vědecky pracovat, studovat, přednášet, publikovat. Choval se naprosto loajálně a v podstatě se pohyboval mimo oblast politiky (-názvy jeho prací z 50. a 60. let na tom nic nemění) - slovenská filozofie byla nejméně už od roku 1950 dostatečně široce rozložená i hlubinně diferencovaná, a jeden Čech více nebo méně nehrál roli, mohl se úspěšně integrovat, chtěl-li. I Slováci studovali v Praze, a pokud v Čechách zůstali, bylo to normální - pokud se vraceli domů, měli otevřeny všechny šance k dalšímu rozvoji. - Nechci jmenovat, i když bych mohl - jen v mém ročníku studovaly desítky slovenských talentů a pokládal jsem to vždy za plus, už jen z jazykových důvodů. -

Jiří Kánský měl strategicky důležité vlastnosti badatele - především serióznost. A měl klid, rozvahu, měl odpovídající vzdělání, byl sečtělý a měl přehled o současné filozofii, nejen v Československu. Četl v cizích jazycích a při své pili byl každý další rok jeho práce ziskem pro něho samého i koneckonců pro jeho univerzitu. - Ale nežil v té správné době, která by byla ochotna tyto vlastnosti tolerovat. - Vzpomínám si, že už v období tzv. "Pražského jara 68" si mně v dopise stěžoval, že asi bude muset jít, a poptával se, nebylo-li nějaké místo v Praze. - To nebránilo kritickým kádrovákům po srpnu 1968, aby Kánského vyřadili z filozofie z důvodů údajně zcela opačných. Dostal pak místo knihovníka (- a říkal jsem si sám k sobě, že se Slováci k němu zachovali slušněji než Češi k řadě jiných svých filozofů...), mohl si studovat, a tak se celkem mnoho nezměnilo. - Po "sametové revoluci" (- může být revoluce sametová?...) směl opět přednášet - a bylo mu jasné, že na jeho docentském statusu nemůže ani jeho už vysoký věk mnoho změnit. Víím, že se orientoval stále více na Západní Německo, snad s pozadovou myšlenkou, že se tam nakonec přestěhuje. - A jako vždy, publikoval, přednášel, dělních ducha, jako jím byl vždy. Dojížděl obětavě na Masarykovu univerzitu do Brna a na Univerzitu Cyrila a Metoda v Trnavě, účastnil se i mezinárodních seminářů: bez nejmenšího stínu v duši, bez pocitu trpkosti nebo ublíženosti. Řekl bych, tak trochu Boethius naší doby, čekající a očekávající. -

Doc. PhDr. Jiří Kánský, kandidát filozofických věd (- jak draze zasloužený byl každý z těchto titulů v mé generaci...) prošel tedy branou transcendence. Výrazná postava naší etiky v druhé polovině 20. století. Učenec, který nejen může, ale také smí předstoupit před veřejnost: vzor badatele - Čest jeho památce.

*Univ. Prof. PhDr. DrSc. Karel Mácha
Mnichov*